

מיצוי פוטנציאל הלמידה המקוונת בקהילה לומדת

המאפיינים העיקריים של האינטרנט כאמצעי תקשורת הם:

- יציבות/חוסן
- ביזור
- פתיחות

שלושת המאפיינים הללו קשורים זה לזה באופן הדוק, הם תלויים אחד באחר ומחזקים זה את זה – כך בהיבט של העיצוב הטכנולוגי (ביזורה של המערכת תורם ליציבותה ומאפשר פתיחות מרבית) וכך בהיבט החברתי, כשמדובר בתכונות של הרשתות החברתיות הנוצרות על הבסיס האינטרנטי. לדוגמה, התכונות הללו מאפיינות את רשתות הבלוגים: האופי המבוזר של האינטרנט והפשטות הטכנולוגית הנדרשת להתחברות אליו ממקומות שונים וממגוון הכלים הטכנולוגיים הופכים אותו לחסין בפני ניסיונות של ממשלות וגופים מסחריים לשלוט בו וגורמות לו להיות מערכת המתארגנת בזכות עצמה.

מחקרים מצביעים על קיום תופעת 'קהילה' גם במרחב המקוון. הקהילה המקוונת מוגדרת כהתאגדות חברתית הנוצרת באינטרנט כאשר משתמשים מנהלים דיונים ומקיימים מגעים ביניהם לאורך זמן וכאשר לרשתות המידע מתווסף הממד האמוציונלי. המחקרים מדגישים, כי באינטרנט נוצרות קהילות ברמות אחדות:

- מכרים וחברים אונליין, שעמם נוצרות רשתות.
- קהילות על פי אינטרסים, קהילות לומדים. בקהילות הללו נדרשת מעורבות, בדרך כלל באמצעות השתתפות בדיונים.
- קהילות הנוצרות בעקבות השותפות הממושכת של הלומדים והן מתאפיינות ברמה גבוהה של הזדהות, מחויבות ומעורבות.

ספרות מחקרית מצביעה על היתרונות של הקהילה הלומדת, שבה יהיו מעורבים הלומדים במהלך הלמידה. הדבר נכון לא רק בהתייחס ללמידה פנים-אל-פנים אלא גם בהתייחס ללמידה מקוונת. ידע כפי שהוא קיים באינטרנט תואם ללמידה שיתופית, המתבצעת במסגרות קהילות לומדת, ולכן על ההוראה באמצעות אינטרנט לחתור ליצירת קהילה לומדת מתוך המשתתפים בלימוד. קהילה לומדת היא המשכה הטבעי של הלמידה מרחוק וצורה מיטבית ללמידה משום שהיא מאפשרת למקסם את המאפיינים הייחודיים של רשת האינטרנט. הצורות המסורתיות של ההוראה, כמו הוראה פרונטלית והוראה ממוקדת מורה אינן תואמות לסביבה האינטרנטית ולכן השימוש בהן אינו מיטבי.

ניתן להצביע על חמישה שלבים בהתפתחותה של הקהילה המקוונת:

- שלב הקהילה הפוטנציאלית: תחילת היווצרות הקהילה, התווספות חברי הקבוצה.
- שלב הבנייה: תהליך בנייה של הגדרה עצמית וכינון הזהות המשותפת של חברי הקהילה.
- שלב המעורבות: פעילות הקהילה בעלת יעד מוגדר ומשותף בין כל חבריה.

- שלב הרפלקציה: חברי הקהילה מנתחים את פעילותה ואת המידה שבה היא תורמת להשגת היעדים המשותפים.
- שלב ההסתגלות: הקהילה עשויה להתרחב לסביבות חדשות ולהסתגל לתנאים חדשים.

הקהילה של הלמידה המקוונת נוצרת משילוב של שלושה רכיבים:

- הזדהות ומעורבות בין חברי הקהילה.
- דיאלוג המקשר בין חברי הקהילה, שעליו מתבססת הלמידה.
- טכנולוגיה. בספרות מודגשים היתרונות של הטכנולוגיה המאפשרת תקשורת א-סינכרונית. עם זאת, יש לתת העדפה לשילוב בין תהליכי למידה א-סינכרוניים לאירועים סינכרוניים. תקשורת סינכרונית חשובה במיוחד לחיזוק הזהות הקהילתית.

היתרונות של הפעילות המרושתת בכלל, ושל הלמידה המרושתת בפרט, כוללים גם רמה גבוהה של גמישות והסתגלות. כיום רשתות הופכות לצורה המועדפת של עיצוב ארגוני, הן שימושיות גם במהלך העיצוב הארגוני וגם בעיצוב תהליכי הלמידה. הלמידה המקוונת עשויה להעצים את הלומדים ולקדם את יכולתם לבנות ידע שיתופי ברשתות של הקהילה הלומדת, באופן כזה שיאפשר תחרות מוצלחת עם שיטות ההוראה המסורתית.

יש להדגיש, כי קהילות מקוונות מצליחות מגלמות בתוכן את שלוש התכונות העיקריות של רשת האינטרנט שפורטו לעיל. מאפייני רשתות האינטרנט באים לידי ביטוי בקהילות של למידה מקוונת באופן הבא:

- פתיחות:
 - השתתפות מכל החברים.
 - למידה מכל מקום באמצעות מגוון רחב של כלים טכנולוגיים.
 - פתיחות לזרימת מידע וחומר חדש.
- ביזור:
 - פדגוגיות קונסטרוקטיביסטיות רואות בלמידה תהליך שיתופי של בניית ידע.
 - תיאום לתפיסה של חברה מרושתת ומבוזרת.
- יציבות וחוסן:
 - מסגרת מרושתת ומערכת שיתופית של בניית הידע מחזקות את שליטת הלומדים בחומר הנלמד.
 - למידה כוללת גישות מגוונות ומותאמת לסגנונות למידה אישיים וידע קודם אישי של משתתפים שונים.
 - עדכון והתפתחות מתמדת של תוכן הלמידה.

התקציר מבוסס על המאמר:

Weller, M. (2007). The distance from isolation: Why communities are the logical conclusion in e-learning. *Computers & Education* 49, 148-159.